

Tisková zpráva

agentury EU pro drogy v Lisabonu

EVROPSKÁ ZPRÁVA O DROGÁCH 2016: HLAVNÍ BODY

EMCDDA upozorňuje na nová zdravotní rizika v důsledku měnících se produktů a vzorců jejich užívání

(31. 5. 2016, LISABON **EMBARGO NA ZVEŘEJNĚNÍ DO 10:00 ZEČ / lisabonského času**)
Evropský drogový trh zůstává odolný, tvrdí agentura EU pro drogy (EMCDDA), která dnes v Lisabonu představuje **Evropskou zprávu o drogách 2016: Trendy a vývoj** ⁽¹⁾. Agentura ve své výroční zprávě upozorňuje zejména na zdravotní rizika vysoce potentních produktů, neustále se objevující nové látky a měnící se vzorce užívání drog. Vyjadřuje také znepokojení nad nárůstem počtu úmrtí v důsledku předávkování v některých zemích a nad hrozbami, které představují internetové drogové trhy. „Tato nová analýza zdůrazňuje, že agenda protidrogové politiky v Evropě musí řešit rozsáhlejší a komplikovanější soubor politických otázek než v minulosti,“ píše se ve zprávě.

Dimitris Avramopoulos, evropský komisař pro migraci, vnitřní záležitosti a občanství, říká:
„Drogy představují pro Evropu rostoucí problém. Přetrvává vysoká poptávka po nových psychoaktivních látkách, stimulantech, heroinu a dalších opioidech – stejně jako rozsáhlá nabídka těchto drog – což má značný dopad na veřejné zdraví. Evropská zpráva o drogách 2016 proto významně přispívá k našemu souboru poznatků o drogové problematice a je užitečným nástrojem pro evropské tvůrce politik při vypracovávání politik a opatření k řešení dané problematiky. Vzhledem k těmto znalostem budeme orgány členských států EU, třetí země, internetové společnosti a občanskou společnost i nadále vyzývat k zintenzivnění spolupráce v boji s touto globální výzvou.“

Návrat MDMA: rostoucí užívání a produkty s vysokým obsahem drogy

Dnes zveřejněná zpráva potvrzuje návrat MDMA (často prodávaného pod názvem „extáze“) jako stimulační drogy používané mladými lidmi v Evropě a zmiňuje „známky toho, že popularita MDMA začíná růst jak u stávajících uživatelů stimulantů, tak u nové generace mladých uživatelů“ ⁽²⁾.

Přibližně 2,1 milionu mladých dospělých (15–34 let) uvádí, že v posledním roce užilo MDMA (1,7 % osob z této věkové skupiny). Užívání MDMA sice bylo do nedávné doby na ústupu – po dosažení maxima v letech 2000 až 2005 – nejnovější údaje z průzkumů však ukazují, že jeho užívání v Evropě opět roste (obrázek 2.4). U 9 z 12 sledovaných zemí vyplynuly z nových průzkumů vyšší odhady užívání MDMA mezi mladými dospělými než z předchozích srovnatelných průzkumů. Existují také známky toho, že MDMA již není okrajovou nebo subkulturní drogou užívanou v tanečních klubech, ale že ji užívá širší spektrum mladých lidí v běžnějších prostředích nočního života, jako jsou bary a večírky.

V rámci studie provedené v několika městech v roce 2015, která doplňuje údaje z průzkumů, bylo zjištěno, že množství reziduí MDMA v komunálních odpadních vodách bylo v roce 2015 vyšší než v roce 2011. Některá města přitom vykázala strmý nárůst (obrázek 2.5)⁽³⁾. To může souviset s vyšší čistotou MDMA nebo vyšší dostupností a spotřebou této drogy.

Návrat MDMA je spojen s „inovací v oblasti zdrojů prekurzorů MDMA, novými technologiemi výroby a on-line nabídkou,“ vysvětluje **EMCDDA**. Agentura zmiňuje také známky znovu rostoucí produkce – po poklesu v posledním desetiletí. Velkoobjemové výroby MDMA byly odhaleny například v **Belgii** (2013) a v **Nizozemsku** (2014).

Dostupnost produktů s vysokým obsahem MDMA vedla **EMCDDA** a **Europol** v roce 2014 k vydání několika výstrah v oblasti veřejného zdraví. Prášek, krystaly a tablety obsahující vysoké dávky MDMA jsou nyní běžněji dostupné, přičemž tablety jsou někdy propagovány pomocí sofistikovaných a cílených marketingových metod. Má se za to, že jde o úmyslnou strategii výrobců, jak zlepšit pověst MDMA po období, kdy jeho užívání klesalo vlivem nízké kvality produktů a ředění.

Ředitel agentury EMCDDA Alexis Goosdeel říká: „Návrat MDMA znamená, že je nutné znovu přehodnotit stávající postupy prevence a minimalizace škod. Je totiž třeba zaměřit se na novou populaci uživatelů, kteří mohou užívat produkty s vysokým obsahem drogy, aniž by plně chápali rizika s tím spojená, a poskytovat těmto lidem podporu. Naše nová zpráva upozorňuje na případy intoxikace, a dokonce úmrtí souvisejících s užíváním této drogy. To je zvláště znepokojivé, protože MDMA se přesouvá do běžnějších sociálních prostředí a je v rostoucí míře dostupný na on-line trzích.“

Zpráva poukazuje na to, že i když se většina obchodů s nelegálními drogami stále odehrává off-line, „potenciál pro rozšiřování on-line nabídky drog se zdá být značný“⁽⁴⁾. V tomto ohledu **EMCDDA** zdůrazňuje, že reakce na tento „zvětšující se černý mrak na horizontu“ je otázkou, která bude pro budoucí evropskou politickou agendu stěžejní.

Nové drogy: nové škody a výstrahy v oblasti zdraví

Škody související s novými drogami v Evropě jsou sledovány prostřednictvím **systému včasného varování EU** pro nové psychoaktivní látky. Tyto škody mají různou povahu, mohou však být závažné, může se jednat například o akutní otravy a dokonce úmrtí. Jen od roku 2014 vydala agentura **EMCDDA** v souvislosti s užíváním nových psychoaktivních látek 34 výstrah v oblasti veřejného zdraví určených členským státům.

Počet, rozmanitost a dostupnost nových psychoaktivních látek na evropském trhu neustále roste. Agentura v současnosti monitoruje více než 560 těchto látek (obrázek 1.10). V roce 2015 bylo poprvé hlášeno 98 nových látek (v roce 2014 jich bylo 101). Seznamu hlášených nových látek opět vévodily syntetické kanabinoidy (24 látek) a syntetické katinony (26). Na tyto dvě skupiny látek společně připadalo téměř 80 % z 50 000 záchytů nových psychoaktivních látek v roce 2014 a více než 60 % ze 4 tun, které byly zachyceny (obrázky 1.11 a 1.12).

Účinná a rychlá reakce na prodej nových psychoaktivních látek, z nichž některé jsou vysoce toxické, není jednoduchým úkolem. „*Mladí uživatelé mohou nevědomky hrát úlohu lidských pokusných králíků u látek, jejichž potenciální zdravotní rizika jsou převážně neznámá,*“ uvádí se ve zprávě.

Syntetické kanabinoidy, které se prodávají jako „legální“ náhražky konopí, mohou být vysoce toxické – již byly hlášeny hromadné otravy (např. v **Polsku**). V únoru 2016 vydala agentura **EMCDDA** varování ohledně syntetického kanabinoidu MDMB-CHMICA – drogy, která je od roku 2014 v Evropě spojována se 13 úmrtími a 23 nefatálními intoxikacemi. Syntetické katinony se prodávají jako „legální“ náhražky stimulantů, jako jsou amfetamin, MDMA a kokain. Syntetický katinon alfa-PVP⁽⁵⁾, potentní stimulant, je spojován s téměř 200 akutními intoxikacemi a více než 100 úmrtími, k nimž došlo od roku 2011.

Zpráva popisuje, jak se výrobci nových psychoaktivních látek nyní podle všeho zaměřují na chroničtější a problematičtější uživatele drog. V této souvislosti vyvolává rostoucí znepokojení počet zjištěných nových syntetických opioidů. (Od roku 2009 bylo zjištěno celkem 19 nových syntetických opioidů, včetně 11 fentanylů.) Mnoho fentanylů má vysokou potenci. Nic netušícím uživatelům mohou být prodávány jako heroin a vystavovat je riziku předávkování. V roce 2015 bylo 32 případů

úmrť v Evropě spojováno se syntetickým opioidem acetylfentanylem, který se proto stal předmětem analýzy **EMCDDA** a **Europolu** ⁽⁶⁾.

Nárůst počtu úmrtí v důsledku předávkování: heroin a další opioidy v centru pozornosti

Odhaduje se, že v roce 2014 došlo v EU přinejmenším k 6 800 úmrtím v důsledku předávkování, zejména v souvislosti s heroinem a dalšími opioidy. To představuje mírné zvýšení oproti předchozímu roku (viz kapitola 3 a statistický věstník). Znepokojivý nárůst počtu těchto úmrtí je hlášen z některých zemí, které vykazují dlouhodobé problémy s opioidy (jako je **Irsko, Litva, Spojené království a Švédsko**) (viz. infografika v kapitole 3 a obrázek 3.12).

Příčiny zvýšení počtu smrtelných předávkování jsou nejasné, ale mohou souviset s celou řadou faktorů, například s nárůstem dostupnosti heroinu, vyšší čistotou drog, stárnutím uživatelů a měnícími se vzorci užívání, včetně vzorců užívání syntetických opioidů a léků. Předávkování je nejčastěji hlášeno u starších uživatelů opioidů (35–50 let), v některých zemích (např. ve **Švédsku**) je však nárůst počtu úmrtí v důsledku předávkování pozorován také u osob mladších 25 let. Tuto skutečnost je třeba pečlivěji prozkoumat. Řada zemí nyní prostřednictvím komunitních programů poskytuje uživatelům opioidů lék naloxon, který se podává při předávkování ⁽⁷⁾.

Heroin sice zůstává nejčastěji užívaným opioidem, syntetické opioidy jsou ale v rostoucí míře zneužívány. Vzrostl počet zemí uvádějících syntetické opioidy jako primární drogu užívanou osobami, které nastupují léčbu (obrázek 2.9). Syntetické opioidy používané při substituční léčbě (např. metadon a buprenorfin) se rovněž pravidelně objevují v toxikologických zprávách a v některých zemích (např. v **Irsku, Francii, Finsku a Spojeném království**) je s těmito látkami spojen významný podíl úmrtí souvisejících s užíváním drog. Na strategie pro prevenci zneužívání léků na bázi opioidů používaných při substituční léčbě se nyní zaměřuje nová analýza agentury **EMCDDA** (*Pohledy na drogy/Perspectives on Drugs/Pods*)⁽⁸⁾.

Dnešní zprávu doplňují nové údaje na úrovni měst z vybraných nemocničních pohotovostních oddělení v různých částech Evropy (obrázek 3.11). Nelegální drogou nejčastěji uváděnou v souvislosti s pohotovostí je sice heroin, ale v některých oblastech hrají významnou roli i kokain, jiná stimulantia a konopí. Další rozvoj monitorování údajů z pohotovostních oddělení povede k lepšímu porozumění vzorcům užívání drog, akutním intoxikacím a nově se objevujícím problémům. ⁽⁹⁾.

Odhaduje se, že v roce 2014 podstoupilo léčbu závislosti na nelegálních drogách 1,2 milionu osob v Evropské unii (1,5 milionu, pokud zahrneme i Norsko a Turecko). Substituční léčba byla v roce 2014 poskytována zhruba 644 000 uživatelů opioidů v EU (680 000, pokud zahrneme i Norsko a Turecko). Výzvou pro poskytovatele této léčby nadále zůstává současný výskyt užívání látek a duševních poruch (komorbidita)⁽¹⁰⁾, kterému se rovněž nyní věnuje nová analýza agentury **EMCDDA** (viz. Pohledy na drogy).

Problémy spojené se stimulancii jsou „stále patrnější“

Nedávná zjištění analýzy odpadních vod i údaje o záchytech a data z průzkumů upozorňují na regionální rozdíly ve vzorcích užívání stimulantů v různých částech Evropy (obrázky 1.5, 2.2, 2.3, 2.6 a 2.7). Kokain se užívá více v západoevropských a jihoevropských zemích – což souvisí s umístěním vstupních přístavů a trasami pro obchodování s drogami – zatímco v severní a východní Evropě se častěji užívají amfetaminy (amfetamin a metamfetamin).

Zpráva popisuje, jak jsou „problémy spojené se stimulancii v současnosti stále patrnější“. V některých zemích vyvolává znepokojení růst počtu nových žádostí o léčbu v souvislosti s problémy týkajícími se amfetaminů, k němuž dochází navzdory poměrně stabilní míře užívání (obrázek 2.10). Celkově Evropa v posledním desetiletí zaznamenala 50% zvýšení počtu klientů nastupujících poprvé léčbu, kteří jako primární drogu uvádějí amfetaminy (viz. infografika v kapitole 2). To je způsobeno převážně nárůstem užívání amfetaminů v **Německu** a v menší míře metamfetaminu v **České republice**.

Přes celkový pokles injekčního užívání drog v Evropě se nyní stala problémem injekční aplikace stimulantů. Téměř polovina (47 %) nových klientů nastupujících léčbu v roce 2014, jejichž primární drogou jsou amfetaminy, uvedla jako hlavní způsob aplikace injekční podání. Řada zemí rovněž hlásí injekční užívání metamfetaminu a katinonů spolu s dalšími drogami (např. GHB) mezi malými skupinami mužů, kteří mají sex s muži. Tyto praktiky označované jako „*slamming*“ jsou spojeny s vysokou mírou rizikového sexuálního chování. To svědčí o tom, že je zapotřebí posílit spolupráci a společné intervence služeb poskytujících léčbu drogové závislosti a služeb v oblasti sexuálního zdraví.

Dlouhodobý pokles počtu nově diagnostikovaných nálezů virem HIV mezi injekčními uživateli drog v EU pokračuje. V roce 2014 bylo hlášeno celkem 1 236 nově diagnostikovaných případů infekce HIV mezi injekčními uživateli, což je nejméně za více než deset let. V roce 2015 však bylo hlášeno lokalizované rozšíření nákazy HIV v některých marginalizovaných populacích v **Irsku, Lucembursku a Spojeném království (Skotsku)**. Faktory, které přispěly ke vzniku řady z nich, byly změny vzorců užívání drog, zejména nárůst injekčního užívání stimulantů. „Je zapotřebí věnovat větší pozornost zjišťování lokálních vzorců užívání stimulantů a souvisejících škod a reakcím na ně,“ uvádí se ve zprávě.

Mezi injekčními uživateli drog v Evropě je široce rozšířena virová hepatitida typu C (VHC), přičemž prevalence v jednotlivých zemích v letech 2013–2014 dosáhla 15–84 % (obrázek 3.9). Přestože se zvyšuje dostupnost nových léků pro léčbu VHC, přístup injekčních uživatelů drog k vyšetření a léčbě zůstává klíčovou výzvou.

Kokain je i nadále nejčastěji užívanou nelegální stimulační drogou v Evropě. Přibližně 2,4 milionu mladých dospělých (15–34 let) uvádí, že jej v posledním roce užilo. Kokain uvedlo jako primární drogu 60 000 klientů nastupujících v roce 2014 specializovanou léčbu drogové závislosti a 27 000 klientů, kteří léčbu nastupovali poprvé. Pašování kokainu do Evropy je tématem dnes zveřejněné nové analýzy agentury **EMCDDA** (viz. Pohledy na drogy).

Konopí: znepokojení nad nárůstem užívání, potence a poptávky po léčbě

Odhaduje se, že v posledních 12 měsících užilo konopí 16,6 milionu mladých Evropanů (15–34 let). Míra užívání je v různých zemích různá (obrázek 2.1), ale celkově v Evropě podle všeho neklesá a existují známky určitého nárůstu. Osm ze 13 zemí, u kterých existují odhady na základě průzkumu provedeného v nedávné době (od roku 2013), uvádí nárůst užívání konopí v posledním roce v této věkové skupině.

Zdravotní a společenské náklady spojené s užíváním konopí jsou nejvýraznější mezi častými či dlouhodobými uživateli (odhaduje se, že zhruba 1 % dospělých Evropanů užívá konopí denně nebo téměř denně). Potence marihuany a hašiše je podle historických měřítek vysoká (viz infografika v kapitole 1), což může zvyšovat rizika užívání.

Údaje o osobách nastupujících léčbu závislosti na konopí nám mohou pomoci lépe pochopit povahu a rozsah vysoce rizikového užívání této drogy v Evropě. Počet klientů nastupujících poprvé léčbu závislosti na konopí vzrostl ze 45 000 v roce 2006 na 69 000 v roce 2014. Tento vzestup poptávky po léčbě se dává do souvislosti s řadou faktorů, včetně měnící se míry užívání a intenzivního užívání, dostupnosti škodlivějších produktů, odlišných způsobů doporučení léčby a větší dostupnosti terapeutických služeb.

Konopí je nejčastěji zachycenou drogou v Evropě – připadají na ně více než tři čtvrtiny záchytů (78 %) (obrázek 1.1). V Evropě v roce 2009 počet záchytů marihuany převýšil počet záchytů hašiše a tento rozdíl se od té doby zvyšuje (obrázek 1.3). Množství hašiše zachyceného v EU je však stále mnohem větší než množství zachycené marihuany (574 tun oproti 139 tunám), přičemž z nejnovějších údajů vyplývá, že množství zachyceného hašiše vzrostlo. Změny na evropském trhu s hašišem nyní zkoumá nová analýza přiložená ke zprávě (viz. Pohledy na drogy).

Předsedkyně správní rady agentury EMCDDA Laura d'Arrigová na závěr dodává: „*Tato zpráva, která je zveřejněna jen několik týdnů po zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN zaměřeném na drogy, dokládá dlouhodobý závazek Evropské unie uplatňovat v oblasti protidrogové politiky přístup založený na důkazech. Přináší komplexní analýzu nejnovějších trendů ve 28 členských státech EU, Turecku a Norsku. Připomíná nám, že zatímco některé z problémů minulosti neustále přetrvávají, nadále se objevují nové hrozby, zejména rozvoj trhu se syntetickými drogami. Jsem přesvědčena, že takováto zpráva představuje způsob, jak sdílet poznatky o situaci v oblasti drog v Evropě a společně pracovat na nových reakcích na tyto výzvy.*“

Poznámky

⁽¹⁾ Soubor publikací s názvem *Evropská zpráva o drogách 2016* (včetně statistického věstníku) je k dispozici na adrese www.emcdda.europa.eu/edr2016.

Údaje uvedené ve zprávě se týkají roku 2014 nebo posledního roku s dostupnými údaji. Přehled odhadů užívání drog naleznete v tabulce „Orientační přehled“ na straně 13.

⁽²⁾ Viz též www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/2016/mdma.

⁽³⁾ Viz též www.emcdda.europa.eu/publications/insights/assessing-drugs-in-wastewater.

⁽⁴⁾ Viz též www.emcdda.europa.eu/publications/insights/internet-drug-markets – www.emcdda.europa.eu/start/2016/drug-markets.

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/joint-reports/alpha-pvp.

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/publications (společné zprávy/*Joint reports*).

⁽⁷⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/insights/take-home-naloxone.

⁽⁸⁾ *Pohledy na drogy (Perspectives on Drugs/PODs)* jsou k dispozici na adrese www.emcdda.europa.eu/edr2016.

⁽⁹⁾ www.emcdda.europa.eu/activities/emergencies.

⁽¹⁰⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/insights/comorbidity-substance-use-mental-disorders-europe.